

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Barneombudet
Postboks 8889 Youngstorget
0028 OSLO

Deres ref
21/01087-8

Vår ref
22/3343-2

Dato
9. mai 2022

Arbeidet med universell utforming av digitale læremidler

Kommunal- og distriktsdepartementet viser, i samråd med Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet, (departementene) til Barneombudets henvendelse datert 23. mars 2022 om manglende universelt utformede digitale læremidler.

Departementene deler Barneombudets oppfatning av at økt digitalisering av opplæringssektoren gjør det stadig viktigere å sikre at læremidlene er utformet på en slik måte at barn får like muligheter for å tilegne seg nødvendig kunnskap. Dette var bakgrunnen for at virkeområdet til forskrift om universell utforming av IKT-løsninger¹ (IKT-forskriften) ble utvidet i 2018 til å omfatte digitale læremidler.² Digitaliseringsdirektoratet (Digdir) v/tilsynet for universell utforming av IKT (uutilsynet) er satt til å håndheve IKT-forskriftens krav, og fører blant annet tilsyn med IKT-løsninger innen opplæringssektoren.

Digitale læremidler er mangfoldige og ulikeartede

Digitale læremidler er definert som «*nettbaserte redskaper som kan brukes i det pedagogiske arbeidet, og som er utviklet med hensikt å støtte læringsaktiviteter*», jf. IKT-forskriften § 3 bokstav e. Definisjonen omfatter dermed en stor og ulikeartet gruppe IKT-løsninger. I tillegg til «*digitale læremidler*» benyttes mange digitale løsninger i utdanningssektoren som ikke er utviklet for undervisningsformål, eller som ikke nødvendigvis utgjør nettbaserte redskaper.

¹ [Forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske \(IKT\)-løsninger - Lovdata](#)

² Prop. 81 L (2016-2017) pkt. 22.10.6.

Digdirs kartlegging³ av digitale læremidler og læringsplattformer i utdanningssektoren viser at skoler bruker ulike løsninger som spenner fra quiz-verktøy (f.eks «Kahoot»), verktøy for visualisering av grafer i matematikk (f.eks. «GeoGebra»), regneark (f.eks «Microsoft Excel»), kart (f.eks «Google maps»), til læremidler utviklet for opplæringen (f.eks. «Salaby» eller «matematikk.org»). Regelverket omfatter alle disse. For noen av disse digitale løsningene vil det være enklere å oppfylle kravene i IKT-forskriften, mens det for andre typer kan være teknisk umulig å etterleve kravene. For enkelte digitale læremidler vil det kunne bli så kostnadmessig tyngende å universelt utforme løsningen at det er en risiko for at slike løsninger ikke blir produsert i det hele tatt.

Kravene i IKT-forskriften bygger på internasjonalt anerkjente standarder – Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 og 2.1. Standardene er godt egnet for bestemte typer av IKT-løsninger, for eksempel nettsider og apper som først og fremst formidler tekst og bilder, mens det kan være mer krevende å implementere kravene for løsninger som har *større grad av interaktivitet og visualisering*, for eksempel spill.

Felles retningslinjer for tolkning av WCAG-standardene innen læremiddelbransjen

Variasjonen i de digitale løsningene som det ble pekt på over, viser at det er et klart behov for tydelige felles retningslinjer for implementeringen av WCAG-kravene for digitale læremidler. Dette er imidlertid ikke et særnorsk behov, da slike retningslinjer er i ferd med å utarbeides både på europeisk og internasjonalt nivå.

På europeisknivå arbeides det med en felles europeisk standard for digitale læremidler CEN/TS 17699 «*Guidelines for developing ICT Professional Curricula as scoped by EN 16234-1 (e CF)*». På internasjonalt nivå arbeides det med tilsvarende standardisering ISO/IEC JTC 1/SC 36. Disse standardene utgjør i realiteten felles retningslinjer for hvordan digitale læremidler kan oppfylle kravene i WCAG-standardene, og ikke selvstendige standarder.

På nasjonalt nivå har Standard Norges komité SN/K 186 Læringsteknologi (Læringsteknologi-komiteén)⁴ nedsatt en egen arbeidsgruppe som skal prioritere å utarbeide en felles veileder for WCAG-standardene for digitale læremidler. Utdanningsdirektoratet (Udir) er sentral i dette arbeidet. I tillegg til å være et samarbeidsforum for å etablere en beste praksis, er læringsteknologikomiteén en nasjonal referansekomite for både europeiske og internasjonale komitéer som arbeider med standardisering av blant annet universell utforming av digitale læremidler. Læringsteknologi-komiteén skal vurdere behovet for nasjonale standarder og eventuelle standardiserte tilleggsprodukter (veiledere, oversettelser, osv.) innen prioriterte områder *som supplement* til internasjonale og europeiske standarder på området.

³ (Daværende Direktoratet for forvaltning og IKT, Difi): [Kartlegging av digitale læremidler og læringsplattformer i utdanningssektoren | Tilsynet for universell utforming av ikt \(uutilsynet.no\)](#), tabell 3-12 «Oversikt over leverandørene av læremidlene i grunnskolen og hvorvidt de er nettløsninger.

⁴ Nærmere informasjon om standardiseringskomitéens arbeid kan finnes her: [SN/K 186 \(standard.no\)](#), og her: [Nytt standardiseringsprosjekt for universell utforming av digitale læremidler | standard.no](#).

Felles retningslinjer for tolkning av WCAG-kravene innen læremiddelbransjen vil blant annet kunne omfatte felles tekniske løsninger for navigasjon, strukturering, koding og visning av tekst, felles redaksjonell forståelse/teknisk angivelse av bildeforklaringer, felles navigasjon, teksting og synstolkning av film, samt felles utforming av interaktivt innhold som quiz, flervalg og spill. Departementene er av den oppfatning at en slik felles tolkning vil kunne bidra til økt universell utforming av digitale læremidler, da bransjeaktørene lettere kan forstå hvordan kravene kan implementeres for deres løsninger.

Utilsynet deltar jevnlig i Strategic Advisory Group in Accessibility (SAGA), som er et rådgivende og koordinerende ekspertorgan for den europeiske komitéen for standardisering (CEN) innen spørsmål om tilgjengelighet. Det pågår diskusjoner i SAGA om standardiseringsarbeid knyttet til tilgjengelighetsdirektivet (EAA)⁵ av 2019, som skal implementeres i nasjonal rett. Diskusjonene omfatter i første omgang e-bøker, som vil være en underkategori av digitale læremidler. Det kan ikke utelukkes at standardiseringsarbeidet tilknyttet EAA vil kunne utgjøre et positivt bidrag inn mot det nasjonale arbeidet i læringsteknologi-komitéen. Kultur- og likestillingsdepartementet finansierer det arbeidet Norsk Standard utfører i SAGA-samarbeidet og flere standardiseringsarbeider for universell utforming som er relevante også innen utdanningssektoren.

Kompetanseheving og individuell tilrettelegging

Kunnskapsdepartementet har plikt til å sørge for at det blir utarbeidet lærebøker og andre læremidler for spesialundervisning, jf. opplæringsloven § 5-9. Dette oppfylles blant annet gjennom Utdanningsdirektoratets tilskudd til utvikling og produksjon av særskilt tilrettelagte eller universelt utformede læremidler, og gjennom arbeidet Statlig spesialpedagogisk tjeneste (Statped) gjør med lydbøker og punktskriftbøker.

Statped har som en del av sitt oppdrag å utarbeide læremidler for blinde/svaksynte og for tegnspråk. De jobber kontinuerlig med å videreutvikle tilbudet sitt, og produserer læremidler løpende. I tillegg til å tilrettelegge lærebøker fra forlag, bidrar Statped med sin spisskompetanse for å støtte skoler som har blinde elever, blant annet ved å utvikle relevant støttemateriell og å veilede om hvordan man skal tilrettelegge opplæringen. Statped bidrar også med sin kompetanse inn i arbeidet med standardisering i læringskomiteen under Standard Norge.

Departementene vil samtidig peke på likestillings- og diskrimineringsloven (Idl.) § 21, som gir elever en rett til individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen, nettopp for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter. Denne retten supplerer kravene til universell utforming av digitale læremidler, slik at manglende universelt utformede digitale læremidler ikke skal medføre at en elev får kunnskapshull.

⁵ Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/882 om tilgjengelighet av varer og tjenester for personer med funksjonsnedsettelse.

Departementene takker Barneombudet for henvendelsen, og tar anbefalingene videre med i regelverksarbeidet.

Med hilsen

Katarina de Brisis (e.f.)
avdelingsdirektør

Baran Farsijani
rådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Kultur- og likestillingsdepartementet
Kunnskapsdepartementet